

נדרים פד

משה שווערד

ר"ח אלול

1. הר"ן מסכת נדרים דף פד עמוד א

שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קא אסרה נפשה - לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אבל הכא כשאוסרת עליה הנאת תשמיש ואומרת נטולה אני מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא בעל בכלל איסורא דאהיתרא קאסרה נפשה דבאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דלית לה היתרא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא לאסור הנאת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא ואיכא נסחי דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינוי נפש הוא ליפר לה לעולם וה"פ אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים בעלה בכלל איכא לפרושי דכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה שבאה לאסור תשמיש בעלה המותר לה עם תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלבד ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים משום דהוו דברים שבינו לבינה שאינו מפר לאחרים וכדאסיקנא לעיל אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים אין הבעל בכלל א"כ אי אפשר לומר דמתשמיש קאמרה דהא בלא נדרה נמי מיתסרא בהנאת תשמישם אלא ע"כ נטולה אני מהנאת פירותיהם קאמרה וא"כ נדרי עינוי נפש אינון יפר לה לעולם דהא אסיקנא בריש פירקין דמפר בין לעצמו בין לאחרים דליכא למימר נטולה אני מהנאת פירותיהם של יהודים בעודן שלהן קאמרה אבל אי זבין להו בעל מותרת בהן דא"כ אמאי יפר חלקו ומפרקינן שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קאסרה נפשה דנטולה אני מן היהודים תשמיש משמע ולא הנאת פירות ונהי דבעלמא בעל לא הוי בכלל בריות הכא הוי משום דמוכחא מילתא דאהיתרא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה.

2. הר"ן מסכת נדרים דף פד עמוד א

אין אדם צריך (לתרום תרומת מעשר) [לקרות שם על מעשר עני] של דמאי - הלוקה מעם הארץ צריך לעשר ולתרום תרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה מעכבו לעצמו אחר שהפרישו שהרי מותר לזרים והמוציא מחבירו עליו הראיה שלא הפרישו עם הארץ אבל מעשר עני אין צריך להפריש דסבירא ליה לרבי אליעזר דאפילו ודאי שלא הפרישו מן הכרי אינו טובל שיהא אוכלו במיתה הלכך אינו מפרישו מספק.

3. הר"ן מסכת נדרים דף פד עמוד א

קסבר ספקו אינו טובל - הוא הדין לו דאי אלא משום דבספקיה נקטינן נקט ספקו וכיון דספקו אינו טובל קסבר לית בה טובת הנאה דטובת הנאה בטובל ואינו טובל תליא דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו ודרשינן דבעתידים לתרום הכתוב מדבר ומדכתיב לא יחלל משמע דטובל [והני] דטבלי תלה הרמתן בבעלים לומר שטובת הנאה שלהם דכתיב את אשר ירימו וכמאן דכתיבא בהו נתינה דמי הלכך דוקא בדטבלי איכא טובת הנאה לבעלים אבל בדלא טבלי לא ומעשר עני למאן דאית ליה ספקו אינו טובל לית ביה טובת הנאה הלכך יכולה ליהנות ממעשר עני דהפקרא בעלמא הוא ומאן דאמר קורא שם קסבר ספקו טובל דמשום הכי צריך לקרות שם וכל שספקו טובל אית בה טובת הנאה דאיתיה בכלל ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' הלכך כיון דאית ביה הנאה אסור לאתהנויי דמדידה מתהני ולא מהפקרא כך פירשו רבותי ולא פירשו פלוגתא דטובל ואינו טובל במאי תליא וראיתי מי שנדחק בפירוש זה הרבה ובעיני נראה דמאן דסבירא ליה אינו טובל היינו טעמא משום דסבירא ליה אי אפשר שיהא הכרי עצמו חמור מפני מעשר עני המעורב בו יותר ממעשר עני עצמו דבשלמא תרומה בדין הוא שתהא טובלת דכיון שהיא עצמה אסורה ראוי הוא שתאסור תערובתה דכיון דעל כרחו צריך להרימה מן הכרי אינה מתבטלת שם ומש"ה אוסרת אבל מעשר עני שהוא עצמו מותר לזרים היאך יהא תערובתו חמור ממנו היינו טעמא דמאן דסבירא ליה אינו טובל ומאן דסבירא ליה טובל מפיך ליה טובל מדרשא וכדתניא בפרק יש מותרות (יבמות פו) יכול לא יהא חייב אלא על טבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון מעשר שני ואפילו מעשר עני מנין תלמוד לומר לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו מה שעריך האמור להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל.

4. הר"ן מסכת נדרים דף פד עמוד א

אמר ליה [אביי] דכ"ע ספקו טובל - [אביי] אתא למדחי פירוקיה דרב יוסף למימר דאכתי קשו מתני' וברייתא אהדדי דכולי עלמא ספקו טובל אבל לא מצינו למימר דכולי עלמא ספקו אינו טובל דאם כן מאי טעמייהו דרבנן דמצרכי לקרות שם.

5. הר"ן מסכת נדרים דף פד עמוד א

לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני - דודאי מפרשי ליה כיון דלא מפסדי מידי דהא אי בעי לעכובי מפקרי נכסייהו וחזיא להו.

6. הר"ן מסכת נדרים דף פד עמוד א

רבא אמר - רבא אתא לפרוקי מתניתין ובריייתא דלא קשיין משום דמתני' מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכיון שבעל הבית מחלקו ונותנו טובת הנאה שלו ומשום הכי לא קתני במתני' ומעשר עני דהא מיתסרא ביה ובריייתא מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות שמניחו בגורן וכל הרוצה ליטול יטול והתם בספרי רמי כתיב ונתת ללוי ליתום ולא למנה וכתוב והנחת בשעריך כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים וה"פ בימות החמה מניחו בגורן וכשמגיעין ימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו ואית דמפרשי איפכא בימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו והנותר ממנו בימות החמה שאחר ימות הגשמים מניחו בגורן.

7. הר"ן מסכת נדרים דף פד עמוד א

אלמא טובת הנאה אינה ממון - מדקתני דכהנים שנאסרו בהנאתו נוטלין תרומתן.

8. הר"ן מסכת נדרים דף פד עמוד א

הא רבי והא ר' יוסי בר' יהודה - רישא ר' יוסי בר' יהודה דס"ל דטובת הנאה אינה ממון וסיפא רבי דסבירא ליה דטובת הנאה ממון.

9. ספר דבר יעקב

א [חכ"א קורא שם ואין צריך להפריש -
הרא"ש, המפרש והמאירי מפרשים קורא שם בצפוני
או בדרומו וקביעת מקום הוי כהפרשה וא"צ להפריש
המעשר עני משאר התבואה. והתוס' מפרשים שצריך
להפריש המעשר משאר התבואה, והא דקתני א"צ

להפריש הכוונה שא"צ לתת לעני. וכן פוסק הטור
[יר"ד סו"ס שלא].
הרמב"ם [מעשר ט-ג] כתב צריך לקרות לו שם
וא"צ להפריש. וכתב הבינת אדם [שערי צדק פי"ג
אות א] משמע מהרמב"ם שא"צ לקבוע בצפוני או
בדרומו.

10. ספר דבר יעקב

ב] ר"ן ד"ה חכ"א קורא שם - דאם ודאי
לא הפרישו הוי טבל ויהא האוכל מן הכרי במיתה
- שיטת הר"ן שטבל הטבול למעשר עני בלבד
האוכלו חייב מיתה. וכן שיטת רש"י ותוס' ישנים
[ביבמות פו.], והתוס' ביבמות מסתפקים בזה. [שיטת
הרמב"ם [מאכל"א י-כ וסנהדרין יט-ד] והחינוך
[מצוה רפד] שדוקא טבל הטבול לתרומה או לתרומת
מעשר איכא חיוב מיתה, אבל הטבול למעשר עני
אינו במיתה אלא באיסור לאו בלבד.
בהג' מהר"י לנדא בגליון הגמ' יבמות [פו.]
מביא ממדרש איכה רבה על הפסוק גלתה יהודה
מעוני, [בגלל שלא הפרישו מעשר עני]. דטבל
הטבול למעשר עני האוכלו חייב מיתה.

11. ספר דבר יעקב

[ג] ר"ן ד"ה קסבר וכו' ובעיני נראה דמאן דס"ל אינו טובל היינו טעמא משום דס"ל אי אפשר שיהא הכרי עצמו חמוד מפני מעשר עני המעורב בו יותר ממעשר עני עצמו - מבואר בר"ן שיסוד איסור טבל הוא משום תרומה המעורב בו, ולכן אם מעורב בו מעשר עני אינו אסור. | האתון דאורייתא [כלל ב הובא בקה"י סימן לה-ג] מביא שנואלק בזה רש"י ותוס' [ביבמות פו.], שיטת רש"י שאיסור טבל הוי משום תרומה המעורב בו. התוס' מקשים דא"כ לישתרי לכהן, ולכן התוס' חולקים וס"ל שאין האיסור משום תרומה המעורב בו. ולת"ר את רש"י כתב האתון דאורייתא דאתה תרומה המעורבת בטבל אסורה גם לכהנים עד זמן הרמה, ורק מזמן הרמת התרומה הותרה לכהנים.

בהר צבי [זרעים סימן לו-ג] כתב שלפי הר"ן

נחלקו בזה ר"א ורבנן, דמש"כ הר"ן שאיסור טבל הוי משום תרומה המעורב בו, כתב כן לפי ר"א אבל לפי רבנן הוי איסור חדש.

12. ספר דבר יעקב

[ד] אמר ליה אב"י דכ"ע ספקו טובל ור' אליעזר ורבנן בהא קמיפלגי ר"א סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני כיון דאילו מפקר נכסיה והוי עני ושקל ליה הוא לית ליה פסידא ורבנן סברי נכסיה לא מפקר איניש - | הק"ן אורה מעיר שהגמ' במכות [יז.] מביאה את דברי אב"י בסגנון אחר, לכ"ע הוי טבל והכא בהא קמיפלגי, מר סבר לא נחשדו ע"ה על מעשר עני של דמאי כיון דממונא אפרדשי מפריש, ורבנן ס"ל כיון דטריחא [גירסת הגר"א דסניא] להו מילתא לא מפריש. |

בספר טל תורה [לר"מ אריק] למכות כתב שהגר"א הגיה דסניא כדי להשוות הסוגיות, וכונת הסוגיה במכות כמו הסוגיה כאן, שרבנן ס"ל לא נחשדו ע"ה על מעשר עני של דמאי כיון שיכול להפקיר נכסיו ולהיות עני, ורבנן ס"ל שסניא להו מילתא כלומר הדבר רע בעיניהם להפקיר נכסיו דלמא יזכה בהם אחר.

| הגבורת ארי [במכות שם וכן ביומא ט.] עמד על סתירת הסוגיות מהכא למכות. הגבורת אריה מתרץ שהוי תרי לישני דאב"י דפליגי אהדדי, והוי חד לגבי אידך כמו איכא דאמרי.

הק"ן אורה [הובא להלן אות ה] מבאר שהסוגיות נחלקו, האם הכא שמפקיר שדהו ושוב אינו בעל השדה יכול לזכות לעצמו או דבעל השדה מוזהר כמו עני המוזהר על שלו.

בהר צבי [זרעים סימן מד-ג] מבאר שהני תרי לישני פליגי האם הנתינה מעכבת את ההפרה, דסוגיה דידן ס"ל דהפרשה שלא לקיים מצות נתינה לאו הפרשה היא, ומש"ה א"א לומר שע"ה מפריש עם כוונה שלא לתת לעניים, דבכה"ג לאו הפרשה היא, אלא הטעם שאינו חשוד משום שיכול להפקיר

ולזכות בעצמו. וסוגיה דמכות ס"ל דהפרשה אינה מעכבת את הנתניה, ומש"ה ע"ה אינו חשוד בהפרשה, דמסתמא הפריש ולקח לעצמו.

בספר מנחת שלמה [ח"ג סימן קלח] פוסק לדינא שהפרשה שלא נעשית כלל ממון כהן או ממון עניים אינה נחשבת להפרשה כלל.

ה) ר"א סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני כיון דאילו מפקד נכסיה והוי עני ושקל ליה הוא - הגבורת ארי [יומא ט.] ורע"א [למשנה דמאי פ"ד מ"ג אות לז] מקשים היאך הוא יכול לזכות במעשר עני ע"י שיפקיר נכסיו, הרי עני מוזהר על שלו [כדאיתא בחולין קלא:], וחייב ליתן מעשר עני שלו לעני אחר.

החז"א [סימן קלו] מביא מחלוקת ראשונים היכא שמפקיר שדהו ושוב אינו בעל השדה האם הוא יכול לזכות לעצמו. בהר צבי [זרעים סימן א] מביא מהפנ"י [ב"מ ט:] שכתב דהיכא שמפקיר שדהו ושוב אינו בעל השדה יכול לזכות לעצמו, ומקשה על רש"י [ב"מ ט:] שכתב שבעל השדה בעצמו אף אם מפקיר השדה יהיה אסור לו לזכות בעצמו. החז"א וההר צבי מביאים ראייה מגמ' דידן לדברי הראשונים ופנ"י שס"ל דהיכא שמפקיר שדהו ושוב אינו בעל השדה, יכול לזכות לעצמו.

הק"ן אורה [ד"ה ועוד] מבאר שהסוגיה אצלנו והסוגיה במכות נחלקו האם הכא שמפקיר שדהו ושוב אינו בעל השדה יכול לזכות לעצמו או דבעל השדה מוזהר כמו עני המוזהר על שלו, וכע"ז מבאר הערוך לנר [מכות יז. ד"ה לא].

✓ עוד כתב הערוך לנר [מכות יז. ד"ה כיון] דלהוזהר עני על שלו שייך רק אם עדיין המעשר עני שלו דחיינו שיש לו טובת הנאה בו, אבל אם הפקיר נכסיו א"כ גם המעשר בכלל ההפקר, ומש"ה רשאי לזכות בו מההפקר.

✓ [השלמי נדרים מביא מהר"ט [ח"א סימן פה]

שכבר הקשה קושית רע"א, ותירץ דדוקא מי שהוא עני בזמן ההפרשה איכא חיוב לתת לעני אחר שילפינן מקרא להוזהר עני על שלו, אבל הכא שבשעת הפרשת המעשר עני הוא היה עשיר, כשאז"כ הפקיר נכסיו אמרינן דפנים חדשות באו לכאן, ודמי לבעה"ב שהפריש מעשר עני וירד מנכסיו, שיכול לזכות במעשר עני.

ו) ר"א סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני - הריטב"א [מכות יז.] מקשה מהא דאמרינן בגמ' [סוטה מת.] ששלה ר' יוחנן בכל גבול ישראל ומצא שלא היו מפרישים אלא תרומה גדולה בלבד. ומביא הריטב"א י"א שר"א חולק על הגמ' בסוטה. והריטב"א מתיר דכוונת הגמ' בסוטה שתרומה היו זרזים להפריש, ומעשר עני לא היו מפרישים כ"כ בזרזות, אבל מ"מ לא היו חשודים בו כמו מעשר ראשון או שני.

ז) ר' יוסי בר"י אומר אינו משלם אלא דמי חולין שבו - הרמב"ם [גניבה ב-ה] פוסק הגונב טבלו של חברו משלם לו דמי טבלו. הראב"ד משיג דחייב לשלם לו כפל דמי טבלו, וכ"כ המאירי. המ"מ כתב שהרמב"ם לא חשש לבאר כיון שזה פשיטא.

המקנה [קידו' נח:] תמה על המ"מ דהרי הרמב"ם [בהל' ה] פוסק שטוה"נ אינה ממון ולכן הגונב תרומה פטור, וא"כ גם הגונב טבל צריך להיות פטור. וצ"ל דהמ"מ למד שיש חילוק בין מי שגונב תרומה שפטור למי שגונב טבל שחייב אף בכפל, והסברא צ"ב.

המקנה חולק על המ"מ ומבאר שהרמב"ם סובר שהגונב טבל או תרומה פטור מכפל וחייב קרן משום קנס שקנסו את הגנב.

ואפשר לבאר בשני אופנים, א. שהרמב"ם לומד שכל המחלוקת בין רבי לר' יוסי בר"י הוי לענין חיוב כפל אבל קרן לכה"ע חייב משום שקנסו הגנב.

וכ"כ הרש"ש בקידו' שכל המחלוקת לענין כפל ובקרו' לכו"ע חייב, והרמב"ם פוסק כמו ר"י בר"י שפוטר מכפל.

ב. האבן האזל [הל' גניבה] מבאר שהתנאים נחלקו לענין קרו', והרמב"ם סובר כמו האי בעית אימא שהטעם של רבי הוא משום שקנסו לגגב, והרמב"ם פוסק כמו רבי וסובר שהקנס היה לחייב קרו' ולא כפל.

דף פ"ה ע"א

א [מאי לאו בהא קמיפלגי דרבי סבר טובת הנאה ממון ורבי יוסי בר רבי יהודה סבר טובת הנאה אינה ממון - רש"י [קידו' נח. ד"ה ואפי'] מבאר טובת הנאה ממון הוא שבידו לתתם לכל מי שירצה.

הפרי יצחק [ד"כ סימן ג] חוקר האם טובת הנאה היא ממון משום שהבעלים יכולים ליטול תשלום מישראל אוהבו של כהן כדי שיתנו תרומתם להם, או עצם מה שיש לו זכות ליתן לאיזה כהן שירצה זה נחשב לממון [גם אם אינו יכול ליטול תמורתו ממון].

ומפשטות לשון רש"י, וכן כתב הר"ח [פסחים מ:], משמע שהיו ממון משום שבידו ליתן למי שירצה. אבל רש"י בפסחים [מו: ד"ה טובת] מפרש טובת הנאה שרשאי ליתן לכהן שירצה וליטול דבר מועט מאוהבו של כהן בשביל שיתן לו. וכ"כ תוס', ר"ץ ורא"ש בנדרים [לעיל לו:], וכ"כ המפרש [פד:]. גם בתוס' ר"י הזקן [בקידושין נח.] מבאר טובת הנאה דבר מועט שאם אמר ישראל לחבירו תן תרומתיך לכהן שהוא קרובי ואשלם לך כך וכך, רשאי הישראל ליקח, ודוקא ישראל אבל לכהן אסור לשלם תמורת קבלת התרומה.

ב. צריך להבין מה סברת מ"ד שטוה"צ אינה ממון.

לפי הר"ח ורש"י [שמבאר כמו הצד השני של החקירה שעצם הזכות ליתן למי שרוצה הוא ממון] י"ל דבזה פליג וס"ל שאין זכות זו נחשבת לזכות ממנית.

לפי הר"י הזקן [שמבאר כמו הצד הראשון של החקירה] אפשר לבאר שמ"ד אינה ממון סובר שאסור ליקח ממון כדי ליתן לכהן מסוים. וכך מבארים הקרן אורה [פד: ד"ה העולה] והפרי"י, ומביאים דכן מבואר בירושלמי [דמאי ו-ב ונדרים יא-ג] שלמ"ד אינה ממון אסור ליקח שכר כדי ליתן לכהן מסוים, ולכן סובר שטוה"צ אינה ממון. והטעם שאסור ליקח שכר מבאר הקרן עדה משום מראית העין שנראה כמוכר התרומה לכהן. ויוצא לפ"ז שהמחלוקת האם טוה"צ היא ממון תלוי האם מותר ליקח שכר לתת לכהן מסוים.

הפרי"י דוחה דאפשר לבאר שכונת הירושלמי הפוכה, כיון שסובר שטוה"צ אינה ממון לכן אסור ליקח שכר, ולא שבגלל שאסור ליקח שכר לכן אינה ממון. וכך לומד המחנ"א [הל' טוה"צ ד"ה איברא].

הפרי"י מביא דברי הגר"א [יר"ד סימן רכז] שמבואר מדבריו שלמד שגם למ"ד אינה ממון מותר ליקח שכר ואעפ"כ ס"ל שאינה ממון.

המקור חיים [בהקדמה לסימן תלא סק"ג] ושערי יושר [ה"ו ד"ה וכן] מבארים שלכו"ע רשאי ליקח שכר, ופליגי האם טובת הנאה חשיב זכות בגוף החפץ או דהוי זכות חיצונית שזיכתה לו תורה, ואין זה קנין בגוף החפץ ולכן אין לו בעלות בגוף הפירות, [השער"י מסיף שהוא כגזבר בנכסי הקדש ואפטרופוס בנכסי יתומים שאין להם בעלות בנכסים].

ב [מאי לאו בהא קמיפלגי דרבי סבר טובת הנאה ממון - שיטת הר"ן והרשב"א אצלנו והרמב"ן [בקידו' נח: וכן דעת התוס' ב"מ ו: ד"ה והא] דהא דקתני משלם לו דמי טבלו, אין הכוונה דמי כולו

אז הוא כל הטבל של בעלים וחייב לשלם עבור כולו, קמ"ל.

עוד ת"י הרש"ש והפני"י שבטבל יש רבנותא לפי ריב"י שאינו משלם אלא דמי חולין לאפוקי מדשמואל, ואין לנגב טענה שהיה פוטר הטבל בפרוטה אחת.

(ד) רבא אמר שאני תרומה דהיינו טעמא דיטלו על כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכתנים וכיון דקא אתי למיסרא עלייהו שויא עפרא בעלמא - וכתבו הר"ן והרא"ש והתוס' דלפי רבא טובת הנאה הוי ממון.

כתבו הרא"ש והרמב"ן והר"ן [בקידו נח:] בשם ר"ח דאע"ג דשמעתתא דקידושין סלקא דטוה"נ אינה ממון, אפ"ה קי"ל דהוי ממון דכך מפרש רבא מתנ' דנדרים [דף פה]. דטוה"נ הוי ממון.

הק"ן אורה כתב שאין כ"כ ראייה מרבא שבא לתרץ המשנה, ומ"מ איכא ראייה מסתם משנה שס"ל דטובת הנאה הוי ממון.

שיטת הרמב"ם [אישות ה-ו] שישראל שקידש בתרומה שהפריש מגורנו אינה מקודשת, דטובת הנאה אינה ממון. וכן פסק [גניבה ב-ה] שהגונב טבל מישראל אינו משלם כפל דטובת הנאה אינה ממון. וכתב המ"מ דכן סלקא סוגיה דסוף פ"ב דקידושין דטוה"נ אינה ממון.

הכס"מ [נדרים ז-יא] והש"ך [חור"מ סימן שנ-א] מקשים דהרמב"ם סותר עצמו דהרי פסק [נדרים שם] מי שאסר הנייתו על כהן מסוים הרי זה אסור ליתן לו תרומה ויתן לכהן אחר, ומבואר שפסק כמו רבא בנד' דמפרש שהנדר חל משום שטוה"נ הוי ממון וא"כ סותר למה שפסק שאינה ממון.

הכס"מ בשם ר' מאיר המעילי והמתנ"א [הל' טובת הנאה] מתרצים דיש לחלק בין טובת הנאה דנדרים לטובת הנאה דעלמא, דכיון שקי"ל [עיין לעיל לב:] שויתור אסור במודר הנאה [ויתור היינו

ממש אלא דמי כל החלקים שבו, דמי החולין ודמי טובת הנאה של התרו"מ.

שיטת התור"ד והריטב"א [בקידו] בתירוץ שני שכתב עליו הוא העיקר] והרא"ם בשיטה אצלנו [וכן משמע מהרא"ש] שחייב לשלם דמי כולו ממש, דכיון שטובת הנאה הוי ממון חשיב כאילו כולו שלו.

וסברת התור"ד והריטב"א צ"ב דנהי דטובת הנאה הוי דידיה מ"מ עצם הפירות אינם שלו. ומדברי הריטב"א משמע שמתמת טוה"נ חשיב כל הטבל כשלו, דגוף הפירות הם של בעלים שעליהם מוטל לקיים מצות נתינה לתת משלהם לכהן.

ומדברי התור"ד משמע שאע"פ שאין כל הטבל נחשב כשלו, מ"מ כיון שחייב בתשלום חייב לשלם כפי מה שגזל, כדי שיהיה לבעלים טוה"נ בפירות כפי מה שהיה לו מקודם.

האבני נזר [אה"ע סימן תנו-ה] תולה המחלוקת כאן במחלוקת הראשונים [הנ"ל אות א] שנתלק האם טוה"נ הוי ממון משום שיכול ליקח שכר מועט ליתן לכהן מסוים, וכך יסברו הרמב"ן והרשב"א ולכן חייב לשלם כפי אותו שיעור של אותו שכר מועט, והריטב"א ותור"ד יסברו שטוה"נ הוי ממון משום שביד הישראל ליתן למי שרוצה, ולכן כל הפירות הוי כממון דידיה [דיכול ליתן כל התרומה למי שירצה].

ג] מאי לאו בהא קמיפלגי מר סבר טוה"נ ממון ומר סבר טוה"נ אינה ממון - המתרש"א [בקידו נח:] מקשה אם המחלוקת אם טוה"נ הוי ממון למה נחלק בגונב טבל ולא נחלק בגונב תרומה.

הרש"ש והמקנה תירצו שיש רבנותא לפי ריב"י שאף שגנב טבל מ"מ אינו חייב לשלם כל דמי הטבל, דס"ד שאם גנב טבל ומתנות לאו כמי שהורמו

דבר שדרך אדם לותר לתבירו ולא להקפיד בו].
 א"כ גם טובת הנאה אף שאינה ממון, לענין נדרים
 היא אסורה כמו שויתור אסור.

וכן כתבו הר"י הזקן והמאירי [קידו' נח:], דקיי"ל
 כעולא שטובת הנאה אינה ממון, והא דאמר רבא
 לגבי נדרים דהוי ממון לא פליג, דשאני מודר שאפי'
 ויתור אסור בו.

עוד אפשר לתרץ הרמב"ם לפי סברת המקור
 חיים [הנ"ל אות א] שביאר למ"ד טוה"נ אינה ממון
 אין הפשט דלא הוי ממון כלל, אלא שאינה זכות
 בגוף החפץ אלא זכות חיצונית, ולכן לענין מודר
 הנאה יש איסור כיון שסוף סוף נתנה ממנו. [וכע"ז
 תירץ הפורת יוסף].

וא"ת לפי סברת המקו"ח למה גזל טבל פטור
 לשלם למ"ד טוה"נ אינה ממון, ולמה לא ישלם
 הטוה"נ כיון שיש לזה שווי ממון אע"פ שאינו שווי
 בגוף החפץ. וי"ל כיון שהגנב גנב את הפירות,
 וטוה"נ אינו שווי בגוף החפץ, הרי לא גנב את
 הטוה"נ ורק גרם שהבעלים יפסידו את הטוה"נ.

ה] רבא אמר שאני תרומה דהיינו טעמא דיטלו
 על כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכתנים
 וכיון דקא אתי למיסרא עליהו שויה עפרא בעלמא
 - הרשב"א מקשה למה אמרינן דשויה עפרא, הרי
 הוא יכול למכור הטובת הנאה לישראל, והישראל
 יתן לאיזה כהן שירצה. [וכתב החת"ס [ד"ה רבא]
 דכל הקשיה לפי הראשונים שמפרשים שרבא סובר
 שטובת הנאה הוי ממון, אבל לפי מש"כ הכס"מ
 בשיטת הרמב"ם [הנ"ל אות ד] שדמי לויתור שאסור
 במודר הנאה, אבל בעלמא טובת הנאה אינה ממון,
 א"כ אינו יכול למכור הטובת הנאה לאחר].

✓ הקרן אורה והדרכי דוד מתרצים דעיקר טובת
 הנאה ילפינן מקרא דזיכתה לו תורה נתינת, והיכא
 דאסר על עצמו הנתינת, אין לו זכות טובת ממון
 וממילא אינו יכול למוכרה לאחר. וכע"ז כתב הקה"י

[סימן לב-א בשיטת המחנ"א] שהיכא שהוא עצמו
 אינו יכול לקיים מצות נתינת, פקע מיניה זכות טובת
 הנאה ואינו יכול למסור הזכות לאחרים.

✓ המהרצ"ח מתרץ שטובת הנאה אף דהוי ממון
 מ"מ הוי כקנין פירות, וקיי"ל דקנין פירות לא
 כקנין הגוף, ולכן א"א למכור הטובת הנאה לישראל,
 דקנין פירות אינו בר הקנאה.

17. הר"ן מסכת נדרים דף פה עמוד א

ומהא שמעינן - שהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולים אחרים ליטול אותן בעל כרחו ואינו יכול לעכב אע"פ שיכול לישאל על
 נדרו כיון דהשתא מיהא הא לא איתשיל מיהו היכא דאיתשיל חייבין לשלם דכיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו כיון דאיתשיל הווינן
 להו הנך פירי כאילו לא אתסרו עליה מעולם וא"ת אם כן היאך יטלו כהנים על כרחו למה לא נחוש דלמא מיתשיל ומתהני

מדידה לאו קושיא היא דהתנן המקדש האשה על תנאי שאין עליה או עליו נדרים ונמצאו עליה או עליו נדרים אינה מקודשת ומדקתני אינה מקודשת משמע שאינה מקודשת כלל ויכולה להנשא לאחר אע"ג דתנאי התם הלכה אצל חכם והתירה וכן הוא שהלך אצל חכם והתירו מקודשת אלמא אע"ג דמצי מיתשיל וחיילי קדושי למפרע כל אימת דלא מיתשיל לא חיישינן דלמא מיתשיל הכא נמי דאם איתשיל עבדו כהנים איסורא למפרע כל אימת דלא איתשיל לא חיישינן להכי, הרשב"א ז"ל. ואני מסתפק בזה - לפי שמשעה שאסרו על עצמו הפקירו וכל שזכה בו אחר קנה כזוכה מן ההפקר ואע"פ שאיסור שבו הלך ע"י שאלה קנין ממונו של זה אינו בטל שאיני מוצא שאלה בהפקר ומשום הכי יטלו על כרחו דאי לא ודאי כיון דנדריים לאיתשולי עלייהו קיימין דמשום הכי מיקרו דבר שיש לו מתירין בפרק הנודר מן הירק (לעיל/נדרים/ דף נט) חיישינן דלמא מיתשיל וכי תנן אינה מקודשת לא שתהא מותרת לינשא אלא דינא קתני ואפי' תימא נמי דמילתא פסיקתא קתני היינו טעמא משום דבדידה ליכא למיחש דלא מקלקלה נפשה ובדידה לא אשכחינן בגמרא אינה מקודשת אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו מקודשת לומר שהיא מקודשת גמורה אבל לא הלך איכא למימר דחיישינן כנ"ל.

18. ספר דבר יעקב

כחונה שהם ממון כהן ואין לו אלא טובת הנאה, וכיון שאסר על עצמו לתת להם הנאה לא נשאר לו זכות ממון בתרומות, ולכן נוטלים בעל כרחו. מיהו שיטת הרשב"א [הנ"ל מז. אות ד] דאיסורי הנאה לא מיקרי שלו, והא דקתני נתן לבניו או לבעל חובו קאי על המדיר ולא על המודר, ולפי"ז אין ראייה שהוי נכסי המודר הנאה, אבל לפי הר"ן [מז.] קאי על המודר ולפי דבריו איכא ראייה שהוי ממון המודר.

[ו] ר"ן ד"ה ומחא שמעינן שהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולים אחרים ליטול אותן בעל כרחו ואינו יכול לעכב - המחנ"א [זכיה מהפקר סימן ד] דן מי שאסר נכסיו על עצמו, האם הוי כהפקר ויכולים אחרים לזכות בנכסים בעל כרחו. ומביא דברי הרשב"א שמוכיח מהגמ' כאן שהוי הפקר ואחרים יכולים ליטול בעל כרחו. המחנ"א דוחה ראיית הרשב"א דמי שאסר על עצמו נכסיו בהנאה, נהי דאסור לו ליהנות מהנכסים מ"מ הנכסים הם שלו, ויכול לתת אותם לבניו או לזה ובעל חוב טורף מהם, כמבואר בגמ' ובר"ן [לעיל מז.] והיינו משום שהנכסים הם שלו, ודוקא הכא לגבי מתנות

הנה"מ [סימן ערה-א] מביא דברי המחנ"א ומקשה נהי דאינו יכול ליתן לכהנים בעצמם, מ"מ אכתי אית ליה טובת הנאה לתת לאדם אחר שיתן לכהנים או בעל חובו יגבה לפי שיעור הטובת הנאה, אלא ראייה שכיון שנאסר בהנאה אינו שלו, ומה שנותן לבניו או לבעל חובו, היינו שמראה להם מקום

19. דף על הדף נדרים דף פד עמוד ב

בגמ': כאן במעשר עני המתחלק בגורן כיון דכתיב ב' והנחת בשעריך שרי לי' לאהנוי.

דעת התוס' בחולין (קל"א ע"א ד"ה יש) דאף דאין לו בה טובת הנאה, מ"מ אין הבעל הבית צריך להניח לעניים לבו, אלא רשאי הבעל הבית לחלק אותו למי שרוצה, אלא שאם בא עני ולקחו לבדו אין מוציאין מידו, משא"כ בדבר שיש לו בו טובת הנא, אם בא עני ולקחו לבדו מוציאין אותו מידו.

ובמנחת חינוך (מ' תע"ד או"ק ב') תמה עליהם מסוגיין, דאם יש לבעל הבית זכות לחלק למי שירצה, האיך רשאי המודר הנא' ליהנות מלש"פ ומעשר עני המתחלק בגורן, הא כיון דביד המדיר לחלק למי שירצה, א"כ כשמוותר לו נמצא שהוא נהנה ממנו, דאף ויתור אסור באיסוה"נ.

ברמב"ם כתב (הל' מתנת עניים פ"ו ה"י) דמעשר עני המתחלק בגורן אין לו בו טובת הנא', אלא העניים באים ונוטלים בעל כרחו, ותמה במנחת חינוך (שם) דהא מבואר במשנה פ"א (פ"ח מ"ה) וברמב"ם שם ה"ח והי"ב דמעשר עני המתחלק בבית נותן להעני איזה שיעור שירצה, אבל במעשר עני המתחלק בגורן הבעלים נותן להם כדי שבעו חצי קב לחטים, קב שעורים וכו', וקשה דהא במעשר עני שבגורן אין הבעלים נותנים כלל, דהא אין לו בהם טובת הנא' כלל, אלא העניים באים ונוטלים וצ"ע.

במשנה ראשונה פאה (שם) ר"ל דמעשר עני שבגורן איתא כאן "המתחלק בתוך הגורן" והיינו שגם כן הבעל הבית מחלק, אלא שמחלק לכולם בשווה, ולפ"ז ניהא הך מתני' דאין פוחתין, אבל מל' הרמב"ם הנ"ל מוכח דלא ס"ל כן, וקשה כנ"ל.